

УДК 371.671:811.161.2

**ВИХОВНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ІНТЕРНАТНИХ ЗАКЛАДІВ
ОСВІТИ В УКРАЇНІ ЯК ЗАСІБ ВСЕБІЧНОГО
РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ
(1956–1984 рр.)**

Наталія Вікторівна Султанова,
кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри спеціальної освіти,
Миколаївський національний університет
імені В.О. Сухомлинського,
м. Миколаїв, Україна

Анотація

У статті наведено результати ретроспективного аналізу змісту та методів соціального виховання молодого покоління у теорії та практиці інтернатної освіти в 1956–1984 роках. Акцентовано на існуванні у цей час чіткого бачення мети, результатів виховання дітей та засобів їх досягнення. Наголошено, що система виховання підростаючого покоління в УРСР характеризувалася стійкими тенденціями до взаємозв'язку із виробничими відносинами, а її зміст був підкорений головній меті – вихованню свідомих й активних будівників комунізму.

Ключові слова: *виховання; школа; методи виховання; суспільний характер виховання; школи-інтернати; діти; позанавчальний час; виховний потенціал.*

Постановка проблеми в контексті сучасної педагогічної науки та її зв'язок із важливими науковими і практичними завданнями. Сьогодні реформація системи освіти в Україні вимагає сформованості нового

бачення щодо організації виховання та соціального захисту дітей, які потребують державної допомоги й підтримки. Інтеграція таких дітей в суспільство на паритетних началах уможлиблюється шляхом їх соціального виховання в системі інтернатної освіти. Проте, проблема реформування та оптимізації функціонування усталеної в країні системи освітніх інтернатних закладів та, відповідно, системи забезпечення соціальних потреб дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, гостро потребує вирішення та імплементації. Означений стан зумовлює необхідність вивчення та узагальнення виховного потенціалу інтернатних закладів освіти в Україні як засобу розвитку особистості дітей.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема розвитку соціального виховання в Україні та втілення основних його ідей у теорії та практиці інтернатних установ країни протягом другої половини ХХ століття знайшла своє висвітлення у науковій літературі. Питаннями соціального виховання молодого покоління займалися такі дослідники та громадські й політичні діячі системи освіти, як: С. Ананьїн, П. Блонський, Г. Гринько, М. Грищенко, М. Гриценко, В. Дурдуківський, В. Дюшен, В. Зіньківський, О. Залужний, О. Музичеко, А. Макаренко, Я. Мамонтов, О. Попов, Я. Ряппо, С. Русова, М. Скрипник, К. Ушинський, Я. Чепіга, С. Шацький, Е. Яновська та ін. Аналізу діяльності інтернатних закладів освіти в Україні на початку їхнього існування, розгляду проблем навчання, виховання, трудової підготовки, організації дозвілля та побуту вихованців цих закладів присвячено фундаментальні праці А. Бондаря, В. Вугрича, Ю. Грицяя, Б. Кобзаря, А. Макаренка, Б. Мельниченка, Є. Постовойтова, В. Слюсаренка та ін.

Для дослідження проблематики статті окремий науковий інтерес становлять монографії В. Покася, С. Свириденко,

дисертаційні дослідження та наукові праці Л. Канішевської, О. Кузьміної, А. Наточого, Ж. Петрочко та ін.

Посилення уваги науковців сьогодні до різних аспектів організації інтернатної освіти, її реформування та оптимізації, доводить, що проблематика розвитку особистості дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, актуалізує потребу критичного переосмислення історичних витоків виховання дітей. Такий підхід уможлиблює прогностичне значення ретроспективного аналізу основних його змістовних аспектів, адже, спадкоємність ідей, що стосуються позитивних сторін виховання та розвитку особистості дітей в інтернатах, надасть змогу державним органам освіти та соціальним службам виявити орієнтири його запровадження в умовах сучасного реформування освіти.

Формування цілей статті. Метою статті є аналіз та розкриття змістовних компонентів соціального виховання дітей в школах-інтернатах Української РСР крізь призму характерних тенденцій розвитку виховної системи у досліджуваній період.

Виклад основного матеріалу. Система виховання підростаючого покоління в УРСР характеризувалася стійкими тенденціями до взаємозв'язку із виробничими відносинами, які простежувалися у всіх сферах економічних формацій країни, особливо, в умовах соціалістичного характеру виробництва. Виховання дітей вважалося справою суспільства і не розглядалося поза виробничих відносин та організацій, адже, спроби відірвати його деякими інноваторами сприймалися як прояви ідеалізму в педагогічній науці. З цього приводу М. Смірнов свого часу писав так: «Тільки розгляд комуністичного виховання у зв'язку із соціалістичним засобом виховання забезпечить створення істинної науки педагогіки» [6, с. 2–3].

Перехід до комунізму передбачав виховання і підготовку комуністично свідомих і високоосвічених людей, здатних як до фізичної, так і розумової праці, до активної діяльності в різних галузях громадського і державного життя. Основною закономірністю виховання дітей у Радянському Союзі, з точки зору пануючої ідеології, було виховання нового покоління людей як свідомих й активних будівників комунізму та захисників Батьківщини. Розвиток особистості дітей передбачався шляхом і в межах їхньої участі у розбудові комунізму в якості виробничої сили. Це означало для його «будівників» безпосереднє залучення у виробництво для країни і суспільства з метою вироблення матеріальних благ. У цьому виявлялась сутність та зміст виховного потенціалу функціонуючих в системі радянської освіти інтернатних установ.

Таким чином, концепція розвитку всебічної особистості дитини у Радянському Союзі була зумовлена завданнями комуністичної партії та, відповідно, передбачала виховання комуністичної свідомості, утвердження ідеологічної моралі, трудове виховання, розвиток соціалістичного патріотизму та всебічний і гармонійний розвиток людської особи [2, с. 5–8].

Гальмівними факторами в ідеологічній роботі з виховання дітей та формуванні активних будівників соціалізму вважалися пережитки капіталізму, буржуазні погляди і нориви, на боротьбу з якими застосовувалися різні технології та інструменти виховного впливу.

Отже, ефективність та результативність вироблених, науково обґрунтованих та застосовуваних педагогічних технологій розвитку особистості дітей в Українській РСР знайшла своє відображення у діяльності навчальних закладів нового на той час типу – школах-інтернатах. Вони беруть свій початок з 1956 року, коли задля «посилання

суспільного характеру виховання й передачі державі частини функцій сім'ї щодо комуністичного виховання молоді» ЦК КПРС і Рада Міністрів СРСР ухвалили Постанову № 738 від 29 червня 1956 р. «Про організацію шкіл-інтернатів в Українській РСР», призначення яких убачалося у «розв'язанні на більш високому рівні завдання підготовки всебічно розвинутих, освічених будівників комунізму» [5]. Згідно з Постановою до шкіл-інтернатів у той час приймалися діти інвалідів війни і праці, матерів-одиначок, діти-сироти, а також діти, які не мали належних умов для проживання у своїх сім'ях.

Основним засобом всебічного розвитку дітей був виховний потенціал шкіл-інтернатів, який передбачав трудове виховання, моральне, естетичне, атеїстичне та фізичне, і всі вони були узгоджені із завданнями партії та, відповідно, пануючою ідеологією в країні.

Так, у боротьбі з проявами індивідуалізму і егоїзму в свідомості і поведінці людей в Українській РСР надзвичайно велику роль віддавали впливові громадської думки, а також розвитку критики і самокритики. Остання вважалася рушійною силою розвитку особистості дітей. Засудження громадськістю антиморальних вчинків молоді стало головним виховним засобом у боротьбі з буржуазною ідеологією, поглядами, звичаями та, передусім, складовою частиною комуністичного виховання дітей.

Молоде покоління намагалися виховувати в душі науково-матеріалістичного світогляду для подолання релігійних забобів. Разом із тим на останньому наголошувалося, щоб не образати почуттів віруючих людей. Необхідно було «систематично вести широку науково-атеїстичну пропаганду, терпеливо роз'яснювати неспроможність релігійних вірувань, що виникли в минулому

на ґрунті пригніченості людей стихійними силами природи і соціальним гнобленням, через незнання справжніх причин природних і суспільних явищ. При цьому слід спиратися на досягнення сучасної науки, яка все повніше розкриває картину світу, збільшує владу людини над природою і не залишає місця для фантистичних вигадок релігії про надприродні сили» [2, с. 8].

У школах-інтернатах з цією метою проводилися бесіди на антирелігійні теми, читалися книжки, запроваджувалася роботи гуртків «юного атеїста», хімічних гуртків, які організовували заходи атеїстичного спрямування, «Вечори чудес» та ін.

Стосовно трудового виховання молодого покоління вважалося, що працездатна людина не може не працювати, цього б не дозволили ні її свідомість, ні громадська думка. Людину, яка не брала участі у праці вважали «дармоїдом» і такою, що жила за рахунок інших. Тому трудове виховання в інтернатних закладах передбачало розвиток дітей відповідно до бачення партії (ставлення до праці, її результатів та всіх, хто бере участь у ній). Панувала думка, що всяка праця на користь суспільства як фізична, так й розумова, поважна і почесна. Необхідно було виховувати всіх трудящих на кращих зразках праці, на прикладах ведення домашнього господарства. Кожна працездатна людина повинна була брати участь у створенні таких засобів, які необхідні для її життя і діяльності, для добробуту суспільства [2].

Трудовий напрямок виховання відображається в ті роки у чисельних документах, наказах та розпорядженнях у галузі функціонування шкіл-інтернатів. Так, у 1959 році Постановою «Про розширення самообслуговування у загальноосвітніх школах, школах-інтернатах, дитячих будинках, професійно-технічних училищах, у середніх

спеціальних і вищих навчальних закладах» (від 2 червня 1959 р. № 603) наголошувалося не лише на необхідності залучення учнів, починаючи з молодшого шкільного віку, до посильної участі у суспільно корисній праці, самообслуговуванні, а й на важливості поліпшення роботи з батьками, поширення серед них педагогічних знань. Батьків також пропонували залучати до чергувань у буфетах і столових, ремонту шкільних приміщень, заготівлі палива, ремонту та виготовлення меблів тощо [4].

Всебічний розвиток вихованців інтернату вбачався також засобами ідеологічної моралі. У житті українського суспільства у цей час все більше зростала її роль. Навіть, на виробництві зменшується значення адміністративного регулювання взаємин із співпрацівниками за рахунок розширення сфери впливовості морального чиннику. Заохочуються всі форми свідомої самодисципліни громадян.

Комуністична мораль в країні вважалася й сприймалася людьми як найсправедливіша та найблагородніша. Вважалось, що вона виражала інтереси й ідеали всього трудящого людства. Моральний кодекс будівника комунізму згідно з офіційними документами поєднував такі основні принципи, як:

- сумлінна праця на благо суспільства: хто не працює, той не їсть;
- висока свідомість громадського обов'язку, нетерпимість до порушень суспільних інтересів;
- колективізм і товариська взаємодопомога: кожний за всіх, всі за одного;
- гуманні відносини і взаємна повага між людьми: людина людині друг, товариш і брат;
- чесність і правдивість, моральна чистота, простота і скромність у громадському і особистому житті;

– непримиренність до несправедливості, дармоїдства, нечесності, кар'єризму, користолюбства та інші [2, с. 7–8].

Ці та інші принципи знайшли своє відображення й у діяльності шкіл-інтернатів, які у досліджуваній період, за даними архівних джерел та історико-педагогічних публікацій, були спрямовані на організацію суспільно корисної праці учнів.

Радянська школа своєю задачею ставила з перших днів шкільного життя виховання у молодого покоління товариства, дружби та, головне, колективізму. Адже пануючий спосіб соціалістичного виробництва в УРСР характеризувався чітко вираженим колективізмом. Це тому, що для буржуазного способу виробництва, який критикувався та вважався неприйнятним, трудова солідарність робочих була вкрай ворожим фактором. Отже, за час перебування дітей в інтернатних закладах освіти вихователі вважали за свій обов'язок підготувати їх до суспільно-корисної роботи.

Ключовим критерієм моралі, яку зрощували у дітей, було ставлення людини до праці, результатів праці та людей, які приймають участь у забезпеченні цих результатів.

Соціально-виховний потенціал для розвитку особистості дітей мала позакласна й позашкільна робота в школах-інтернатах, найпоширенішими формами якої на той час були: бесіди, лекції, робота самодіяльних гуртків, організація учнівських наукових товариств, клубів, літературних об'єднань, юнацьких театрів, робота із самообслуговування, читацькі конференції, виготовлення, оформлення та широке використання наочної пропаганди, використання радіо- й телепередач, кіно, випуск стіннівок, журналів, альбомів, організація творчих звітів, конкурсних заходів, святкові вечори, ранки, відзначення знаменних дат, вечори відпочинку, запитань і відповідей, зустрічі з

військовими, ученими, передовиками промислового та сільськогосподарського виробництва [8].

Цікавим для нашого дослідження є визначення та кореляція поняття патріотизму у ретроспективі 70-х рр. XX століття та сьогодення. Так, патріотизм у комуністичному вихованні розглядався у невід’ємній єдності з пролетарським інтернаціоналізмом та передбачав «любов до своєї Вітчизни, відданості і вірності своїй Батьківщині разом із співдружністю соціалістичних країн» [2, с. 7]. Хоча дефініції «національний» або «національне-патріотичне виховання» в ті роки не використовувалися, однак простежуються підвалини сучасної Концепції національно-патріотичного виховання дітей й молоді (Наказ Міністерства освіти і науки України від 16.06.2015 р. № 641).

Згідно з Концепцією основним завданням виховання сучасного молодого покоління визначено «формування високої патріотичної свідомості, почуття вірності, любові до Батьківщини, турботи про благо свого народу, готовності до виконання громадянського і конституційного обов’язку із захисту національних інтересів, цілісності, незалежності України, сприяння становленню її як правової, демократичної, соціальної держави» [1, с. 2–3].

Ідеологія виховання «нової» людини передбачала всебічний і гармонійний розвиток людської особи, яка гармонійно поєднувала б у собі духовне багатство, моральну чистоту і фізичну досконалість. В Україні у цей час створюються і забезпечуються найсприятливіші умови для всебічного розвитку дітей, проголошуються рівні можливості для творчої праці, освіти, розвитку здібностей, обдаровань, талантів у галузі виробництва, науки, техніки, літератури й мистецтва. Система народної освіти будувалася так, щоб навчання і виховання підростаючого покоління були тісно

зв'язані з життям та з продуктивною працею. При всіх школах створюються навчальні майстерні, хімічні, фізичні та інші кабінети й лабораторії; в сільських місцевостях запроваджено розбудову пришкільних сільськогосподарських ділянок, а на великих і потужних підприємствах – навчально-виробничі цехи для школярів. Проте, пануюча ідеологія соціалізму, виражаючи ключові інтереси робітничого класу і всіх трудящих, вчить людей боротися, працювати і жити в ім'я загального, а не особистого, щастя. Її ідеали – «утвердження дійсно людських взаємовідносин між людьми, між народами, звільнення людства від загрози винищувальних воєн, встановлення на землі загального миру і вільного радісного життя для всіх людей» [2, с. 8].

Фізичне виховання було вагомою складовою у всебічному розвитку дітей. Адже, як для активної участі у розбудові соціалізму, так й для захисту вітчизни, необхідні фізично здорові, сильні і витривалі молоді люди. Тому великого значення в країні надавалося фізичному вихованню дітей із самого раннього дитинства. Вивчаючи основи знань з вікової анатомії, фізіології, фахівці шкіл докладали чимало зусиль задля фізичного розвитку дітей.

Разом із вище переліченими задачами виховання молодого покоління у радянській школі було й естетичне виховання, яке передбачало «розвиток у вихованців здатності розуміти, сприймати і відчувати прекрасне у природі, суспільному житті, мистецтві, а також у розвитку творчих здібностей в міру своїх сил» [6, с. 37]. Педагогічний колектив шкіл-інтернатів бачив вирішення проблеми естетичного виховання у тісному взаємозв'язку з вихованням культурності підлітків, юнаків та дівчат, а саме: виховання вимогливого ставлення до свого зовнішнього вигляду, яке виявлялося в охайності й чистоті одягу, розвиток культури

поведінки у суспільних містах, прояви вихованості під час звернень до дорослих та взаємного спілкування з ровесниками.

Всю цю виховну роботу з учнями в школах-інтернатах організовував вихователь, який:

- «прищеплює вихованцям любов до праці, високі моральні якості, навички культурної поведінки, необхідність дотримання ними правил особистої гігієни;
- регулює режим дня вихованців, стежить за своєчасним приготуванням домашніх завдань, допомагає у навчанні і розумній організації дозвілля;
- здійснює разом із шкільним лікарем заходи, які сприяють здоров'ю і фізичному розвитку вихованців;
- підтримує постійний зв'язок з учителями, класними керівниками, медичним персоналом, з батьками вихованців або особами, які їх замінюють» [2, с. 39].

У період з другої половини 60-х до другої половини 80-х рр. ХХ ст. у вітчизняній педагогічній теорії та практиці простежуються тенденції до звуження сфери діяльності інтернатних закладів освіти. Їх соціально-виховна активність охоплювала переважно соціально незахищених та позбавлених батьківського піклування дітей.

Висновки дослідження і перспективи подальших розвідок у досліджуваному напрямі. Підсумовуючи результати дослідження виховного потенціалу інтернатних закладів освіти в Україні у 1956–1984 рр. ХХ століття, можна зробити висновки про бачення державних органів освіти, по-перше, мети і результатів виховання дітей, по-друге, засобів й педагогічних технологій їх досягнення. Система розвитку особистості дітей в УРСР передбачалася виховними інструментами, які характеризувалися стійкими тенденціями до взаємозв'язку із виробництвом.

Зміст процесу розвитку молодого покоління був підкорений головній меті – вихованню нового покоління людей, свідомих й активних будівників комунізму. Виховний потенціал шкіл-інтернатів (атеїстичний, естетичний, трудовий, моральний, фізичний та інші напрями виховання) мали сприяти піднесенню ідейно-політичного рівня, формуванню комуністичних переконань та науково-матеріалістичного світогляду підростаючого покоління.

Значні похибки та помилки, констатовані нами в означеній системі виховання, не уможливають поважати цей історичний досвід як підґрунтя для національно-патріотичного виховання дітей та молоді в нашій державі сьогодні. Його критичне переосмислення відкриває можливості виокремлення та імплементації у площину сучасних педагогічних технологій доцільних методів та засобів розвитку особистості дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування.

Порушена у статті проблема багатоаспектна і потребує подальших наукових розвідок щодо виховання дітей в інтернатних закладах освіти в Україні в різні історичні періоди.

Список використаних джерел

1. *Доброскок І.І.* Теорія і практика організації навчальної діяльності майбутніх соціальних педагогів : монографія / Ірина Іванівна Доброскок. – Кривий Ріг : Видавничий дім, 2010. – 336 с.

2. *Клюй Л.В., Доброскок І.І.* Соціально-педагогічна діяльність в умовах вітчизняної школи: проблемні питання: навч.-метод. посібн. / Л.В. Клюй, І.І. Доброскок. – Переяслав-Хмельницький (Київ. обл.) : Домбровська Я.М., 2015. – 120 с.

3. Наказ МОН України від 16.06.2015 № 641 «Про затвердження Концепції національно-патріотичного виховання дітей і молоді, заходів щодо реалізації Концепції національно-патріотичного виховання дітей і молоді та методичних рекомендацій щодо національно-патріотичного виховання у загальноосвітніх навчальних закладах». – URL : <http://old.mon.gov.ua/ua/about-ministry/normative/4068>-(дата звернення: 8.12.2017).

4. Основні документи про школу : зб.-довід. / [упоряд. Є.С. Березняк]. – К. : Радянська школа, 1973. – 360 с.

5. *Покась В.П.* Зміна філософської парадигми управління навчально-виховним процесом інтернатних закладів освіти України : автореф. дис ... д-ра філос. наук : 09.00.10 / В.П. Покась – Київ : Б.в., 2012. – 32 с.

6. Постановление Центрального Комитета КПСС и Совета Министров СССР от 2 июня 1959 г. № 603 «О расширении самообслуживания в общеобразовательных школах, школах-интернатах, детских домах, профессионально-технических училищах, суворовских училищах, в средних специальных и высших учебных заведениях» [Электронный ресурс] // Библиотека нормативно-правовых актов Союза Советских Социалистических Республик : [сайт]. – Режим доступа : http://www.libussr.ru/doc_ussr/usr_5410htm

7. Постанова ЦК КП України і Ради Міністрів УРСР № 738 від 29 червня 1956 р. Про організацію шкіл-інтернатів в Українській РСР // Державний архів Миколаївської області. – Ф. Р 2817. – Оп. – 2. – Спр. 8. – 3 арк.

8. *Смирнов М.Т.* Сущность воспитания : цель и задачи воспитания подрастающих поколений в Советском Союзе / М.Т. Смирнов ; под ред. Н.А. Константинова. – Москва : Изд-во Моск. ун-та, 1956. – 39 с.

9. Султанова Н.В. Школи-інтернати як осередок соціального виховання дітей в Україні (50–60-ті рр. ХХ ст.) // Н.В. Султанова // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Серія «Педагогіка, психологія, філософія» / редкол.: С.М. Ніколаєнко (відп. ред) та ін. – К. : Міленіум, 2017. – Вип. 267. – С. 188–195.

10. Чертова К.М. Розвиток ідей соціального виховання школярів у вітчизняній педагогічній теорії та практиці (др. пол. ХХ ст.) : автореф. дис. ... канд. пед. наук / К.М. Чертова. – Луганськ : Б.в., 2007. – 20 с.

References

1. Dobroskok I.I. Teoriia i praktyka orhanizatsii navchalnoi diialnosti maibutnikh sotsialnykh pedahohiv : monohrafiia / Iryna Ivanivna Dobroskok. – Kryvyi Rih : Vydavnychiy dim, 2010. – 336 s.

2. Kliui L.V., Dobroskok I.I. Sotsialno-pedahohichna diialnist v umovakh vitchyznianoï shkoly: problemni pytannia: navch.-metod. posibn. / L.V. Kliui, I.I. Dobroskok. – Pereiaslav-Khmelnytskyi (Kyiv. obl.) : Dombrovska Ya.M., 2015. – 120 s.

3. Nakaz MON Ukrainy vid 16.06.2015 № 641 «Pro zatverdzhennia Kontseptsii natsionalno-patriotychnoho vykhovannia ditei i molodi, zakhodiv shchodo realizatsii Kontseptsii natsionalno-patriotychnoho vykhovannia ditei i molodi ta metodychnykh rekomendatsii shchodo natsionalno-patriotychnoho vykhovannia u zahalnoosvitnykh navchalnykh zakladakh». – URL : [http://old.mon.gov.ua/ua/about-ministry/normative/4068-\(data_zvernennia:8.12.2017\)](http://old.mon.gov.ua/ua/about-ministry/normative/4068-(data_zvernennia:8.12.2017)).

4. Osnovni dokumenty pro shkolu : zb.-dovid. / [uporiad. Ye.C. Berezniak]. – K. : Radianska shkola, 1973. – 360 s.

5. Pokas V.P. Zmina filosofskoi paradyhmy upravlinnia navchalno-vykhovnym protsesom internatnykh zakladiv osvity Ukrainy : avtoref. dys. ... d-ra filos. nauk : 09.00.10 / V.P. Pokas – Kyiv : B.v., 2012. – 32 s.

6. Postanovlenie Tsentralnogo Komiteta KPSS i Soveta Ministrov SSSR ot 2 iyunya 1959 g. # 603 «O rasshirenii samoobslyzhivaniya v obsheobrazovatelnykh shkolkakh, shkolkakh-internatakh, detskikh domakh, professionalno-tehnicheskikh uchilishchakh, suvorovskikh uchilishchakh, v srednikh spetsialnykh i vysshikh uchebnykh zavedeniyakh» [Elektronnyi resurs] // Biblioteka normativno-pravovykh aktov Soyuza Sovetskikh Sotsialisticheskikh Respublik : [sayt]. – Rezhim dostupa : http://www.libussr.ru/doc_ussr/usr_5410htm

7. Postanova TsK KP Ukrainy i Rady Ministriv URSS № 738 vid 29 chervnia 1956 r. Pro orhanizatsiiu shkil-internativ v Ukrainiskii RSR // Derzhavnyi arkhiv Mykolaivskoi oblasti. – F. R 2817. – Op. – 2. – Spr. 8. – 3 ark.

8. Smirnov M.T. Suschnost vospitaniya : tsel i zadachi vospitaniya podrastayushchikh pokoleniy v Sovetskom Soyuze / M.T. Smirnov ; pod red. N.A. Konstantinova. – Moskva : Izd-vo Mosk. un-ta, 1956. – 39 s.

9. Sultanova N.V. Shkoly-internaty yak oseredok sotsialnoho vykhovannia ditei v Ukraini (50–60-ti rr. XX st.) // N.V. Sultanova // Naukovyi visnyk Natsionalnoho universytetu bioresursiv i pryrodokorystuvannia Ukrainy. Seriya «Pedahohika, psykholohiia, filosofia» / redkol.: S.M. Nikolaienko (vidp. red) ta in. – K. : Milenium, 2017. – Vyp. 267. – S. 188–195.

10. Chertova K.M. Rozvytok idei sotsialnoho vykhovannia shkolariv u vitchyznianiі pedahohichnii teorii ta praktytsi (dr. pol. XX st.) : avtoref. dys. ... kand. ped. nauk / K.M. Chertova. – Luhansk : B.v., 2007. – 20 s.

Наталья Викторовна Султанова,
кандидат педагогических наук,
доцент кафедры специального образования,
Николаевский национальный университет
имени В.А. Сухомлинского,
г. Николаев, Украина
E-mail: sultanovanv@ukr.net

Султанова Н.В.
ВОСПИТАТЕЛЬНЫЙ ПОТЕНЦИАЛ
ИНТЕРНАТНЫХ УЧЕРЕЖДЕНИЙ ОБРАЗОВАНИЯ
В УКРАИНЕ КАК СРЕДСТВО
ВСЕСТОРОННЕГО РАЗВИТИЯ ЛИЧНОСТИ
(1956–1984 гг.)

Аннотация

В статье представлены результаты ретроспективного анализа содержания и методов социального воспитания молодого поколения в теории и практике интернатного образования в 1956–1984 годах. Акцентируется внимание на существовании в это время видения цели, результатов воспитания детей и средств их достижения. Отмечено, что система воспитания подрастающего поколения в УССР характеризовалась устойчивыми тенденциями к взаимосвязи с производственными отношениями, а ее содержание подчинено главной цели – воспитанию сознательных и активных строителей коммунизма.

Ключевые слова: *воспитание; школа; методы воспитания; общественный характер воспитания; школы-интернаты; дети; внеучебное время; воспитательный потенциал.*

Nataliia Sultanova,

PhD in Pedagogy,

Associate Professor of the Department of Special Education,

Mykolaiv V.O. Sukhomlynskyi National University,

Mykolaiv, Ukraine,

E-mail: sultanovanv@ukr.net

Sultanova N.
EDUCATIONAL POTENTIAL
OF BOARDING EDUCATIONAL INSTITUTIONS
IN UKRAINE AS A MEANS
OF PERSONALITY DEVELOPMENT
(1956–1984)

Abstract

The author of the article summarizes the results of a retrospective analysis of the content and methods of the younger generation's social education in the theory and practice of residential education. The attention is paid to the existence of a clear vision of a purpose at that time, the goals of children's upbringing and the means to achieve them. It is emphasized that the upbringing system of younger generation in the USSR was characterized by persistent tendencies towards interconnection with industrial relations, and its content was aimed at the main goal – the upbringing of a new stratum of people, conscious and active builders of communism. It is underlined that the key areas of children's social education such as atheistic, aesthetic, labour, moral, and physical, promoted the elevation of the ideological and political level, the formation of communist beliefs and the scientific outlook of the younger generation.

The reforms, that have taken place in Ukraine over the past few years, are characterized by socio-economic, political shifts, challenges and, at the same time, great prospects for development. The new vision has emerged in society regarding

the organization of children's education and social protection in need of state assistance and support. The problem of reforming the system of educational boarding schools in Ukraine and, accordingly, the system for ensuring social needs of orphans and children deprived of parental care is acutely arisen. The existing problems attach great importance to the creation and maintenance of favorable and appropriate conditions for the effective functioning of the system of the education and upbringing of orphans. The entry of such children into society on an equal footing is possible through their social education in the system of boarding school. Strengthening the priority of education through the usage of modern educational technologies today requires the study and generalization of theoretical developments and practical achievements in the field of educational process in boarding educational institutions during the specified period.

Key words: *education; school; methods of education; social character of education; boarding schools; children; extra-curricular time; educational potential.*